

УДК 331.5:371.1:364.6:616-053.2:362.4

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.11>

Олена КАРПЕНКО

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, бульвар І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0000-0002-6715-2899

Scopus Author ID: 57287160700

Артем ЦВІГУН

аспірант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, факультету психології соціальної роботи та спеціальної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, бульвар І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0009-0009-4763-3829

Бібліографічний опис статті: Карпенко, О., Цвігун, А. (2025). Теоретичні аспекти соціальної підтримки дітей з інвалідністю як особливої групи клієнтів. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 91–98, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.11>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЯК ОСОБЛИВОЇ ГРУПИ КЛІЄНТІВ

У статті розглянуто теоретичні аспекти соціальної підтримки дітей з інвалідністю, які становлять особливу групу клієнтів у сфері соціальних послуг. Досліджено специфіка соціальної підтримки, враховуючи унікальні потреби та виклики, з якими стикаються ці діти та їх сім'ї; проаналізовано, як соціальні, економічні та культурні фактори впливають на доступність та якість соціальних послуг для дітей з інвалідністю.

Важливу роль відіграє аналіз основних понять та визначень соціальної підтримки, зокрема, її сутності, функцій та видів. Соціальна підтримка розглядається не лише як набір послуг, а як комплексний процес, що включає в себе емоційну, інформаційну та матеріальну допомогу. Визначено як ці елементи сприяють забезпеченню благополуччя дітей з інвалідністю та їхніх сімей, підвищуючи їхню якість життя і знижуючи рівень стресу, пов'язаного з соціальною ізоляцією, фінансовими труднощами та іншими викликами.

Особлива увага приділяється різноманітним формам соціальної допомоги, які включають психологічну підтримку, соціально-медичну реабілітацію, освітні програми та фінансову допомогу; розглянуто ефективні моделі соціальної підтримки, які можуть бути адаптовані до індивідуальних потреб дітей з різними видами інвалідності. виокремлено методи та стратегії, які використовуються для покращення якості життя дітей з інвалідністю, а також, їхній вплив на соціальну інтеграцію, адаптацію до навчання та розвиток особистісних навичок.

Підкреслено важливість міждисциплінарного підходу в роботі з дітьми з інвалідністю, акцентуючи на необхідності тісної співпраці між соціальними службами, медичними установами, освітніми закладами та громадами.

Авторами оцінено методи та стратегії, які використовуються для покращення якості життя дітей з інвалідністю, а також, виявлено їхній вплив на соціальну інтеграцію та розвиток особистості дитини; підкреслено важливість міждисциплінарного підходу в роботі з цією категорією клієнтів, акцентуючи на необхідності співпраці між соціальними службами, медичними установами та освітніми закладами.

Висновки дослідження можуть слугувати основою для подальших практичних розробок у сфері соціальної підтримки дітей з інвалідністю, а також, сприяти формуванню ефективних програм допомоги та інтеграції, що відповідають сучасним вимогам і потребам суспільства.

Ключові слова: соціальна підтримка, діти з інвалідністю, міждисциплінарний підхід, модель соціальної інвалідності, модель розвитку дитини з інвалідністю, інклюзія, інклюзивне суспільство.

Olena KARPENKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 I. Shamo blvr., Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0000-0002-6715-2899

Scopus Author ID: 57287160700

Artem TSVIGUN

Postgraduate Student at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 I. Shamo blvr., Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0009-0006-7641-026X

To cite this article: Karpenko, O., Tsvigun, A. (2025). Teoretychni aspekty sotsialnoi pidtrymky ditei z invalidnistiu yak osoblyvoi hrupy kliientiv [Theoretical aspects of social support for children with disabilities as a special group of clients]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 91–98, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.11>

THEORETICAL ASPECTS OF SOCIAL SUPPORT FOR CHILDREN WITH DISABILITIES AS A SPECIAL GROUP OF CLIENTS

The article examines theoretical aspects of social support for children with disabilities, who constitute a special group of clients in the field of social services. The specifics of social support are investigated, taking into account the unique needs and challenges faced by these children and their families; it analyzes how social, economic and cultural factors affect the availability and quality of social services for children with disabilities.

An important role is played by the analysis of the basic concepts and definitions of social support, in particular, its essence, functions and types. Social support is considered not only as a set of services, but as a complex process that includes emotional, informational and material assistance. It is determined how these elements contribute to ensuring the well-being of children with disabilities and their families, increasing their quality of life and reducing the level of stress associated with social isolation, financial difficulties and other challenges.

Particular attention is paid to various forms of social assistance, which include psychological support, socio-medical rehabilitation, educational programs and financial assistance; effective models of social support are considered, which can be adapted to the individual needs of children with various types of disabilities. Methods and strategies used to improve the quality of life of children with disabilities are highlighted, as well as their impact on social integration, adaptation to learning and the development of personal skills.

The importance of an interdisciplinary approach in working with children with disabilities is emphasized, emphasizing the need for close cooperation between social services, medical institutions, educational institutions and communities.

The authors evaluated the methods and strategies used to improve the quality of life of children with disabilities, and also identified their impact on the social integration and development of the child's personality; the importance of an interdisciplinary approach in working with this category of clients is emphasized, emphasizing the need for cooperation between social services, medical institutions and educational institutions.

The conclusions of the study can serve as the basis for further practical developments in the field of social support for children with disabilities, as well as contribute to the formation of effective assistance and integration programs that meet modern requirements and needs of society.

Key words: *social support, children with disabilities, interdisciplinary approach, social disability model, model of development of a child with disabilities, inclusion, inclusive society.*

Актуальність проблеми. Вивчення категорії дітей з інвалідністю як особливої групи клієнтів є надзвичайно актуальним у сучасному суспільстві, оскільки ця тема торкається багатьох аспектів суспільного життя. Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, близько 15% населення світу має інвалідність, що становить понад мільярд людей. Це піднімає важливі питання про їх інтеграцію в суспільство, доступ до освіти, медичних послуг і соціальної підтримки. Діти

з інвалідністю потребують особливого підходу, оскільки їхні потреби, можливості та виклики відрізняються від звичайних дітей. Вони часто стикаються з бар'єрами, що перешкоджають їхньому розвитку, включаючи фізичні, соціальні та психологічні перешкоди. Суспільство повинно усвідомлювати важливість створення інклюзивного середовища, яке забезпечить рівні можливості для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних чи розумових обмежень. Це підкреслює необхідність дослідження і роз-

робки ефективних методів роботи з цією групою клієнтів, що вимагає більш глибокого розуміння їхніх потреб і специфіки їхнього розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій. У науковій літературі існує значна кількість досліджень, присвячених особливостям дітей з інвалідністю, які охоплюють різні аспекти цієї теми. Роботи таких авторів, як Л.Вакуленко, Г.Слабкого, І.Талаха акцентують увагу на інтеграції дітей з інвалідністю в освітнє середовище, вивченні їхніх соціальних і емоційних потреб, а також розробці інклюзивних програм. Зокрема, В.Б.Костюк акцентує увагу на психології освіти, зокрема на інклюзивному навчанні та підтримці дітей з особливими потребами; у свою чергу М.С.Головко досліджує аспекти соціальної адаптації дітей з інвалідністю в контексті навчального середовища; Л.І.Фоміна акцентує увагу на емоційних потребах дітей з особливими потребами та їх інтеграції в суспільство; науковиця Т.В.Левченко досліджує інклюзивні практики в освіті, розробляючи програми підтримки для вчителів та дітей та ін. Зазначені дослідження підкреслюють важливість адаптації навчальних планів, щоб вони відповідали індивідуальним потребам дітей з інвалідністю та забезпечували їм можливість повноцінного навчання.

Окрім того, дослідження, проведені в галузі психології і соціальної роботи, вказують на важливість міждисциплінарного підходу до вивчення цього питання, включаючи медичні, соціальні та освітні аспекти. Важливими є також роботи, що досліджують вплив сімейного середовища на розвиток дітей з інвалідністю, а також роль батьків у процесі соціалізації і навчання. Аналіз публікацій також показує, що існує потреба в більшій кількості практичних досліджень, які б безпосередньо оцінювали ефективність різних інклюзивних практик та програм.

Метою дослідження є вивчення теоретичних підходів до аналізу особливостей дітей з інвалідністю як особливої групи клієнтів. Дослідження спрямоване на визначення ключових характеристик цієї групи, виявлення їхніх потреб і розробку рекомендацій для практичної роботи з дітьми з інвалідністю у різних сферах соціальної реабілітації та соціального супроводу.

Основний матеріал дослідження. Модель соціальної інвалідності є важливим підходом у розумінні інвалідності, оскільки вона акцентує увагу на тому, що інвалідність виникає не лише через фізичні чи медичні обмеження, але й завдяки соціальним бар'єрам, які заважають особам з інвалідністю повноцінно брати участь у житті суспільства. Ці бар'єри можуть включати відсутність доступу до інфраструктури, соціальних послуг, освіти, роботи та інших ресурсів, які є критично важливими для інтеграції та участі в суспільстві. Відтак, зміна суспільних структур та установлення інклюзивних практик може суттєво покращити якість життя людей з інвалідністю.

Модель соціальної інвалідності, яка акцентує увагу на взаємодії між особистістю та суспільством. Основна мета – створення безбар'єрного, інклюзивного середовища, де суспільство адаптується до потреб людей з інвалідністю, а не навпаки. Цей підхід визнає інвалідність формою соціальної нерівності та прагне забезпечити рівні можливості та права для всіх, відходячи від суто медичного трактування. Ця модель підкреслює, що інвалідність не є лише медичною проблемою, а радше соціальною, яка потребує комплексного підходу. Важливо розуміти, що інвалідність може бути результатом не тільки фізичних обмежень, а й бар'єрів, які існують у суспільстві.

З іншого боку, *модель розвитку* (Вороненко, 2015) підкреслює важливість врахування особливостей дітей з інвалідністю в контексті їхнього розвитку на різних етапах життя. Раннє втручання є критично важливим, оскільки воно може вплинути на подальший розвиток дитини, забезпечуючи їй необхідну підтримку в навчанні, соціалізації та емоційному розвитку. Адаптовані освітні програми, які враховують індивідуальні потреби дітей, можуть суттєво покращити їхні шанси на успіх у школі та в житті загалом.

Крім того, соціальна і емоційна сфера дітей з інвалідністю є ще однією важливою областю досліджень. Часто ці діти стикаються з труднощами у соціалізації, що може призводити до почуття ізоляції, низької самооцінки та емоційних розладів. Тому важливо, щоб фахівці, які працюють з цією групою дітей, враховували не лише їхні фізичні потреби, але й психологічні аспекти, пропонуючи під-

тримку з боку родини та спеціалізованих служб.

Таким чином, комплексний підхід до проблем дітей з інвалідністю, який враховує соціальні, емоційні та розвиткові аспекти, є необхідним для створення інклюзивного суспільства, де кожна особа, незалежно від своїх обмежень, має можливість реалізувати свій потенціал і брати активну участь у житті громади.

Тому особливо важливою на сьогодні є модель розвитку дітей з інвалідністю в контексті їхнього розвитку на різних етапах життя, акцентуючи увагу на важливості раннього втручання. Вітчизняні науковці (Архипова, 2008; Талах, 2018) вказують на те, що такі діти потребують адаптованих освітніх програм, які враховують їхні особливості та потреби. Важливими є також дослідження, що стосуються соціальної і емоційної сфери дітей з інвалідністю. Дослідження показують, що ці діти часто стикаються з труднощами у соціалізації, що може призводити до емоційних розладів. Це підкреслює необхідність врахування психологічних аспектів у роботі з цією групою клієнтів, а також важливість підтримки з боку фахівців і родини.

Важливо зазначити, що інклюзивне суспільство вимагає не лише змін у політиці та практиці, але й зміни в свідомості суспільства загалом. Освіта та підвищення обізнаності про інвалідність, бар'єри, з якими стикаються люди з інвалідністю, і важливість інклюзії можуть сприяти формуванню більш чуйного та підтримуючого середовища.

Також важливим є забезпечення доступності різноманітних послуг і ресурсів. Це стосується не лише фізичної доступності будівель, а й доступності інформації, технологій та комунікацій. Впровадження нових технологій, таких як адаптивні пристрої та програмне забезпечення, може значно полегшити життя дитини з інвалідністю, а й сприяти їхній незалежності. Забезпечення доступності різноманітних послуг і ресурсів є критично важливим елементом для створення інклюзивного суспільства, в якому кожна людина, незалежно від своїх можливостей, може реалізувати свій потенціал. Доступність охоплює не лише фізичну доступність будівель, але й безліч інших аспектів, які разом формують середовище, в якому люди з інвалідністю можуть жити, працювати і навчатися.

Перше, на що слід звернути увагу, це *фізична доступність*. Це включає в себе наявність безперешкодних входів до громадських будівель, доступних санітарних вузлів, а також відповідних засобів пересування, таких як пандуси і ліфти. Важливо, щоб громадські транспортні засоби, такі як автобуси і поїзди, також були обладнані для комфортного користування людьми з інвалідністю. Проте фізична доступність – це лише один із аспектів, який потребує уваги. Другим важливим аспектом є доступність інформації. Це означає, що всі матеріали, які стосуються суспільних послуг, освітніх програм, юридичної допомоги та інших ресурсів, повинні бути подані у форматах, що забезпечують рівний доступ для людей з різними формами інвалідності. Наприклад, інформація повинна бути доступною у форматах, що враховують потреби людей з порушеннями зору (брайлівською системою, аудіоформатами) та слуху (доступні субтитри та жестова мова).

Впровадження нових технологій є ще одним ключовим елементом у забезпеченні доступності. Адаптивні пристрої, такі як спеціалізовані комп'ютерні миші, клавіатури, програми для читання з екрану, а також мобільні додатки, можуть суттєво полегшити повсякденне життя людей з інвалідністю. Ці технології не тільки надають можливість отримувати доступ до інформації, але й дозволяють людям з інвалідністю брати активну участь у навчанні, роботі та соціальному житті. Комунікаційна доступність також має велике значення. Це означає, що всі види комунікації, будь то усна, письмова або візуальна, повинні бути доступними для людей з інвалідністю. Наприклад, підготовка матеріалів у простій мові, використання ілюстрацій або графіки можуть допомогти людям з когнітивними обмеженнями краще сприймати інформацію.

Не менш важливою є підтримка користувачів нових технологій. Тренінги для дітей з інвалідністю, їхніх родин і фахівців, які з ними працюють, можуть суттєво підвищити рівень використання адаптивних технологій і ресурсів. Підтримка з боку громади, а також, доступ до навчальних програм можуть допомогти дітям з інвалідністю стати більш незалежними і впевненими у своїх можливостях. Загалом, забезпечення доступності різноманітних послуг і ресурсів є комплексним завданням, яке вима-

гає зусиль з боку держави, приватного сектору, громадських організацій і суспільства в цілому. Лише через спільні зусилля можна створити середовище, в якому люди з інвалідністю зможуть насолоджуватися рівними правами, можливостями та доступом до всіх аспектів життя. Це не лише допоможе покращити якість їхнього життя, але й сприятиме розвитку більш чуйного, солідарного і інклюзивного суспільства.

Не менш важливим є створення *підтримуючих мереж* для сімей, які виховують дітей з інвалідністю. Такі мережі можуть надавати інформацію, емоційну підтримку та практичні поради, що допомагає батькам і родичам краще впоратися з викликами, які вони можуть зустріти. Створення підтримуючих мереж для сімей, які виховують дітей з інвалідністю, є надзвичайно важливим аспектом у побудові інклюзивного суспільства. Батьки та родичі дітей з інвалідністю часто стикаються з унікальними викликами, які можуть вплинути на їхнє фізичне, емоційне та психологічне благополуччя. Підтримуючі мережі можуть стати не лише джерелом інформації, але й важливим елементом соціальної підтримки, що дозволяє сім'ям відчувати себе менш ізольованими у своїх труднощах.

Перш за все, такі мережі можуть надавати актуальну інформацію про різні аспекти виховання дітей з інвалідністю, включаючи юридичні права, доступні послуги, медичну допомогу та освітні можливості. Це може допомогти батькам орієнтуватися в складних бюрократичних системах, які часто супроводжують отримання необхідних ресурсів та послуг. Наприклад, інформація про програми підтримки, доступні в школах, спеціалізованих установах або громадських організаціях, може суттєво полегшити процес отримання допомоги.

Емоційна підтримка є ще одним важливим аспектом, який можуть забезпечити підтримуючі мережі. Батьки, які виховують дітей з інвалідністю, часто проходять через стрес, тривогу і почуття самотності. Налагодження зв'язків з іншими сім'ями, які мають схожий досвід, може допомогти їм відчувати підтримку і розуміння. Групи підтримки, онлайн-форуми, зустрічі та семінари можуть стати платформами, де батьки можуть ділитися своїми переживаннями, обмінюватися порадами та створювати нові дружні зв'язки.

Практичні поради, також, є важливою складовою підтримуючих мереж. Батьки можуть отримати корисні рекомендації з різних питань – від стратегії виховання до управління поведінкою, навчання навичкам і соціалізації. Фахівці, які працюють у таких мережах, можуть проводити тренінги та семінари, на яких батьки зможуть навчитися новим методам підтримки та розвитку своїх дітей. Це може включати в себе навички спілкування з дитиною, використання адаптивних технологій або методи роботи з емоційними труднощами.

Крім того, підтримуючі мережі можуть стати важливим засобом для залучення батьків до активних дій у суспільстві. Це може включати участь у кампаніях за права людей з інвалідністю, формування груп для адвокації та просування інклюзивних ініціатив. Коли батьки об'єднуються, вони можуть мати більший вплив на прийняття рішень та формування політик, які стосуються їхніх дітей. Це не лише покращує якість життя сімей, але й сприяє формуванню більш чуйного та інклюзивного суспільства, в якому кожна дитина, незалежно від своїх можливостей, має шанс на успішне майбутнє. Таким чином, підтримуючі мережі для сімей, які виховують дітей з інвалідністю, є не просто ресурсом, а важливим елементом системи підтримки, яка допомагає батькам і родичам справлятися з викликами та створювати більш сприятливі умови для розвитку своїх дітей.

Психологічні аспекти, також, є важливими у дослідженнях. Вивчення емоційного стану, самооцінки, ментального здоров'я та стресових факторів у людей з інвалідністю допоможе виявити специфічні потреби в психологічній підтримці. Це може включати розробку нових терапевтичних методик або програм емоційної підтримки, які враховують унікальні виклики, з якими стикаються ці люди. Наприклад, програми, які навчають управлінню стресом або покращують соціальні навички, можуть бути корисними для підвищення якості життя.

Вітчизняні наукові дослідження сприятимуть розвитку нових технологій і адаптованих рішень, які полегшують повсякденне життя дітей з інвалідністю. Наприклад, інновації у сфері допоміжних технологій можуть бути спрямовані на покращення доступності інформації та комунікації, що дозволить дітям

з інвалідністю бути більш активними учасниками суспільства. Крім того, важливо, щоб у дослідженнях брали участь самі діти або сім'ї, які виховують дітей з інвалідністю. Їхній досвід і думки можуть надати цінну інформацію для розробки програм, які насправді відповідають їхнім потребам. Залучення дітей з інвалідністю до процесу досліджень та прийняття рішень може сприяти формуванню більш чуйного і орієнтованого на клієнта підходу, що в свою чергу, підвищить ефективність запропонованих рішень.

Загалом, для досягнення справжньої інклюзії дітей з інвалідністю, необхідно об'єднати зусилля державних установ, громадських організацій, освітніх закладів, бізнесу та самих осіб з інвалідністю. Лише спільними зусиллями можна створити суспільство, в якому всі його члени, незалежно від своїх обмежень, матимуть рівні можливості для розвитку, участі та реалізації свого потенціалу.

Висновки і перспектива подальших досліджень. Отже, вивчення дітей з інвалідністю як особливої групи клієнтів є складним і багатограним процесом, що вимагає інтеграції знань з різних галузей. Забезпечення доступності різноманітних послуг і ресурсів, а також підтримка сімей, які виховують дітей з інвалідністю, є ключовими аспектами для формування інклюзивного суспільства. Ці елементи взаємопов'язані і разом сприяють покращенню якості життя людей з інвалідністю та їхніх близьких.

По-перше, доступність охоплює не лише фізичні аспекти, такі як безперешкодний доступ до будівель і транспорту, але також інформаційну, технологічну та комунікаційну доступність. Впровадження нових технологій і адаптаційних пристроїв відкриває нові можливості для людей з інвалідністю, дозволяючи їм бути активними учасниками суспільства. Важливим є також забезпечення доступності інформації у зрозумілій та прийнятній формі, що дозволяє людям з різними формами інвалідності отримувати необхідну підтримку.

По-друге, підтримуючі мережі для сімей, які виховують дітей з інвалідністю, відіграють важливу роль у забезпеченні емоційної та практичної підтримки. Батьки часто стикаються з труднощами, які можуть вплинути на їхнє благополуччя, та відчувають потребу

в спілкуванні з іншими людьми, які мають схожий досвід. Такі мережі можуть стати джерелом інформації, порад і емоційної підтримки, що допомагає родинам краще справлятися з викликами.

По-третє, залучення людей з інвалідністю до досліджень і розробки нових програм є важливим аспектом, який дозволяє врахувати їхній досвід і потреби. Це сприяє створенню більш ефективних і чуйних рішень, які можуть позитивно вплинути на їхнє життя.

Таким чином, для досягнення інклюзивного суспільства необхідно вжити комплексних заходів, які включають покращення доступності, створення підтримуючих мереж для родин, заохочення досліджень у цій сфері та активну участь людей з інвалідністю в процесах прийняття рішень. Це не лише поліпшить якість життя людей з інвалідністю, а й сприятиме розвитку більш чуйного, солідарного та інклюзивного суспільства в цілому.

Вище зазначене говорить про те, що важливо заохочувати дослідження в цій сфері, що стосується як соціальних, так і психологічних аспектів життя людей з інвалідністю. Глибше розуміння цих питань може сприяти розробці нових програм і стратегій, які будуть більш ефективними у підтримці цієї групи населення.

Заходи, спрямовані на заохочення досліджень у сфері життя людей з інвалідністю, є критично важливими для формування ефективних стратегій підтримки та інтеграції цієї групи населення. Дослідження, що охоплюють як соціальні, так і психологічні аспекти життя людей з інвалідністю, можуть забезпечити глибше розуміння їхніх потреб, викликів і можливостей, що в свою чергу дозволить адаптувати програми та послуги для їхньої підтримки.

Соціальні аспекти досліджень можуть включати вивчення взаємодії людей з інвалідністю з оточенням, в тому числі з родиною, друзями, колегами та суспільством в цілому. Це може допомогти виявити бар'єри, з якими стикаються ці люди у повсякденному житті, наприклад, стереотипи, дискримінацію або недостатню доступність ресурсів. Розуміння цих соціальних чинників може сприяти розробці інклюзивних політик і програм, які зменшують бар'єри та сприяють соціалізації людей з інвалідністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні питання соціальної роботи: навч. посіб. / О. Денисюк та ін.; ред.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород: РІК-У, 2023. 420 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/374582040_Aktualni_pitanna_socialnoi_roboti/related#fullTextFileContent
2. Березовська Л. І. Реабілітація дітей з особливими потребами як соціальна проблема. URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/482>.
3. Вакуленко Л. О., Клапчук В. В. Основи реабілітації, фізичної терапії, ерготерапії. Тернопіль : ТДМУ, 2018. С. 369–371.
4. Вороненко Ю. В., Гойда Н. Г., Мойсеєнко Р. О. Сучасні аспекти розвитку системи медико-соціальних послуг для уразливих груп дітей в Україні. *Український медичний часопис*. 2015. № 1 (105), ч. I/II. URL: <https://www.umj.com.ua/article/83917/cuchasni-aspekti-rozvitku-sistemi>.
5. Методи і технології соціально-педагогічної роботи : навч. посіб. / авт.-уклад. : С.П. Архипова, Г.Я. Майборода, О.В. Тютюнник. Черкаси, 2009. 450 с.
6. Реабілітаційна культура сім'ї, в якій виховується дитина з інвалідністю. Професійна соціальна робота. URL: http://disabilityua.blogspot.com/2012/11/blog-post_6370.html.
7. Родименко І. М., Крижановська Т. В. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами. Дніпро, 2017. 221 с.
8. Слабкий Г. О., Шафранський В. В., Дудіна О. О. Інвалідність дітей як проблема громадського здоров'я: профілактика та забезпечення ефективної реабілітації. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2016. № 5 (69). С. 4–9.
9. Талах І. В. Реабілітаційний простір для дітей з інвалідністю: поняття та сутність. *Вісник Приазовського державного технічного університету (ПДТУ). Серія «Соціально-гуманітарні науки та державне адміністрування»*. 2018. № 1. С. 123–128.
10. Школьник М.Б., Михальчук В.М. Реабілітація дітей з інвалідністю: медико-соціальна характеристика сім'ї. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. URL: <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/visnyk-gigieny/article/view/13299>

REFERENCES:

1. Denysiuk, O., Dulia, A., Vainola, R., Epel, O., Zhukov, V., Karpenko, O., Klishevych, N., Kotelevets, A., Lekholetova, M., Liutyi, V., Liakh, T., Ostrolutska, L., Petrochko, Zh., Sapiha, S., Sylantieva, I., Spirina, T., Sulitskyi, V., Faidiuk, O., & Shved, O. (2023). Aktualni pytannia sotsialnoi roboty (O. Epel, T. Liakh & I. Sylantieva, Red.). Retrieved from: <https://www.researchgate.net/publication/374582040>. [in Ukrainian].
2. Berezovska, L.I. Reabilitatsiia ditei z osoblyvymy potrebamy yak sotsialna problema [Rehabilitation of children with special needs as a social problem]. Retrieved from: <http://ap.uu.edu.ua/article/482>. [in Ukrainian].
3. Vakulenko, L.O., & Klapchuk, V.V. (2018). Osnovy reabilitatsii, ¼ zychnoi terapii, erhoterapii [Basics of rehabilitation, physical therapy, occupational therapy]. Ternopil: TDMU [in Ukrainian].
4. Voronenko, Yu.V., Hoida, N.H., & Moiseienko, R.O. (2015). Suchasni aspekty rozvytku systemy medyko-sotsialnykh posluh dlia urazlyvykh hrup ditei v Ukraini [Modern aspects of the development of the system of medical and social services for vulnerable groups of children in Ukraine]. *Ukrainskyi medychnyi chasopys – Ukrainian Medical Journal*, 1(105),I/II. Retrieved from: <https://www.umj.com.ua/article/83917/cuchasni-aspekti-rozvitku-sistemi>. [in Ukrainian].
5. Metody' ta tehnologiyi roboty' social'nogo pedagoga. (2008). Arkhy'pova, S., Majboroda, G., Majboroda, O. Cherkasy'. [in Ukrainian].
6. Reabilitatsiina kultura simi, v yakii vykhovuietsia dytyna z invalidnistiu. Profesiina sotsialna robota [Rehabilitation culture of the family in which a child with a disability is raised. Professional social work]. Retrieved from: http://disabilityua.blogspot.com/2012/11/blog-post_6370.html [in Ukrainian].
7. Rodymenko, I.M., & Kryzhanovska, T.V. (2017). Psykholoho-pedahohichniy suprovid ditei z osoblyvymy osvritnimy potrebamy [Psychological and pedagogical support of children with special educational needs. [in Ukrainian].
8. Slabkyi, H.O., Shafranskyi, V.V., & Dudina, O.O. (2016). Invalidnist ditei yak problema hromadskoho zdorovia: pro¼ laktyka ta zabezpechennia efektyvnoi reabilitatsii [Children's disability as a public health problem: prevention and effective rehabilitation]. *Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy. Bulletin of Social Hygiene and Health Care Organizations of Ukraine*, 5(69), 4–9 [in Ukrainian].

9. Talakh, I.V. (2018). Reabilitatsiinyi prostir dlia ditei z invalidnistiu: poniattia ta sutnist [Rehabilitation space for children with disabilities: concept and essence]. *Visnyk Pryazovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu (PDTU), sotsialnohumanitarni nauky ta derzhavne administruvannia. Bulletin of the Azov State Technical University*, 1, 123–128 [in Ukrainian].

10. Shkol'nyk, M., Mykhal'chuk, V. (2022). Reabilitatsiya ditey z invalidnistyu: medyko-sotsial'na kharakterystyka sim'yi. [Rehabilitation of children with disabilities: medical and social characteristics of the family]. *Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy*. Retrieved from: <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/visnyk-gigieny/article/view/13299> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 28.11.2025

Дата прийняття статті: 16.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025